

Esad Kurtović, **Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosaća**. Sarajevo: Institut za istoriju, 2009, 526 str. (Historijske monografije, knj. 4).

Značilno za proučevanje bosenske srednjeveške preteklosti je, da so se mnogi zgodovinarji odločili za monografsko obdelavo vidnih osebnosti, vladarjev in velikašev. Prav ta biografski pristop pa je omogočil vsestranski vpogled v širša politična in družbena dogajanja v bosenski srednjeveški državi. Tako imamo doslej monografsko obdelane naslednje osebnosti: vojvodo Sandalja Hranića (Jovan Radonić), kneza Pavla Radenovića (Jovan Radonić), vojvodo Hrvoja Vukčića (Ferdo Šišić), hercega Stjepana Vukčića Kosaća (Sima Ćirković) in kralja Trtka II. Tvrtkovića (Pavo Živković).

Esad Kurtović, profesor na Filozofski fakulteti v Sarajevu, je na osnovi novega arhivskega gradiva na novo obdelal velikega vojvodo Sandalja Hranića Kosaća. Sandalj Hranić je eden najpomembnejših velikašev bosenske države s konca 14. in začetka 15. stoletja. Obsežna knjiga o Sandalju Hraniću (je dopolnjena doktorska disertacija) predstavlja rezultat avtorjevega večletnega raziskovalnega dela, predvsem ob upoštevanju doslej neznanega gradiva v Državnem arhivu v Dubrovniku.

Vsebinsko je delo razdeljeno na sedem tematsko-kronološko zaokroženih vsebin. Posamezna poglavja imajo več podpoglavij, v katerih nas avtor opozarja na pomembna vprašanja povezana z delovanjem Sandalja Hranića. V uvodnem poglavju daje izčrpen pregled objavljenega in neobjavljenega arhivskega gradiva ter kritičen pogled na objavljeno literaturo o Sandalju Hraniću. Pri tem se še posebej omejuje na Radonićevo študijo o Sandalju. V poglavjih ki sledijo obdeluje posameznosti iz Sandaljevega življenja, govori o poreklu rodbine Kosaća in njegovemu predniku Vlatku Vukoviću (udeležencu Kosovske bitke). Podrobno obravnava biografije njegovih bratov Vuka in Vukca ter navaja podatke o "četiri kuće plemena Kosaća". Najobsežnejši del knjige je posvečen opisovanju Sandaljevih odnosov do bosenskih vladarjev ter do ostalih velikašev bosanske države (Radosava Pavlovića, Hrvoja Vukčića itd). Nadalje so podrobno opisani odnosi z Dubrovniško republiko, Benetkami, Ogrsko in osmanskimi Turki. V zvezi z obdelavo položaja Sandalja so opisane sicer znane teme iz bosenske zgodovine, vendar sedaj skozi prizmo Sandaljevega delovanja. Posebej izstopajo bosensko-dubrovniška vojna 1403–1404 in sklepanje miru, pa odnosi bosanskega plemstva z ogrskim kraljem Sigismundom Luksemburškim, borbe povezane s kraljevim prestolom, Konaveljska vojna itd.

Eden glavnih avtorjevih ciljev je bil prikazati sposobnosti, kako je Sandalju uspelo obdržati in naprej razviti matično posest svoje rodbine. Kurtoviću je uspelo podati celoten vpogled v Sandaljevo zemljiško posest, ki je znatno preseгла ozemlje, ki ga je podedoval od strica Vlatka Vukovića. To področje je imelo močno gospodarsko podlago zaradi povezanosti z živahnimi komunikacijskimi potmi usmerjeni proti notranjosti Balkana. Podedoval je tudi vojvodski naslov, ki mu je omogočil doseči pomemben družbeni status med najpomembnejšimi predstavniki visokega plemstva. On je bil med tistimi odličniki, ki so ob vladarju odločali o najvažnejših vprašanjih bosenske politike. Posest Vlatka Vukovića je obsegala področje Podrinja i Polimlja, dele Zete in Konavelj ter Dračevico z Novim. Sandaljeva posest pa je

bila na severu in severozahodu omejena z reko Neretvo vse do izliva Neretve v morje, Severna meja je potekala po reki Neretvi, šla nato nad Fočo in Gorazdem na ustje Pive in Tare v Drino. Vzhodna meja je obsegala Polimlje z Mileševim in Plevlje in se ob Brskovu spiščala do Boko Kotorskega zaliva.

Glavni podpornik neapeljske politike Ladislava Neaplejskega v Bosni je bil vojvoda in herceg Hrvoje Vukčić Hrvatinić. V tej borbi je Sandalj Hranić podpiral Hrvojevo politiki. Vrhunec te povezave doseže z ženitveno povezavo s hišo Hrvatinićev. V spremenjenih političnih okoliščinah, ko je prenehala podpora Ladislavu Neapeljskemu, je moral tudi Sandalj Hranić priznati Sigismunda Luksemburškega. Toda priznati je moral dvojno vazalstvo, ki ga je pogojeval ogrsko osmanski spopad v Bosni zaradi delitve interesnih področji na jugovzhodu Evrope. Prisotnost osmanskih Turkov v Bosni in ogrožen od pritiskov nasprotnikov v Bosni, ki so jih vodili Pavlovići in bosenski vladar, se je vojvoda Sandalj približal osmanskim Turkom in nastalo situacijo obrnil v svojo korist. Trajna orientacija do Osmanom mu je prinesla stabilnost, ki jo je plačeval s tributom.

Avtor se dotakne tudi Sandaljeve poslovne aktivnosti. Z razpredenim carinskim sistemom je kontroliral tovorniški promet. Trdna ekonomska moč je potrjena s podatki, da je razpolagal z velikimi količinami srebra, čeprav ni imel na svojem področju srebrnih rudnikov. Kontroliral je tudi enega najprometnejših trgov s soljo v Drijevih in s tem dosegel pomembne dohodke. Med Sandaljevo imetje spadajo mnoge hiše, ki jih je imel v Kotoru, Zadru, Benetkah in Dubrovniku, pa še posest, ki jo je imel na področju Dubrovnške republike. Bil je lastnik bogatega depozita, ki ga je imel v Dubrovniku in Zadru, naložb v Benetkah, dohodkov iz Kotora, Olova in Drijeva (carina od prodaje soli), mogoriša (plačuje Dubrovnška republika), konaveljskega tributa in drugih carin. Po vzoru na kraljev dvor je uredil svoj dvor z lastno pisarno in številnimi poslanci, ki jih je pošiljal v misije, predvsem v Dubrovnik. Preko razpredene mreže odposlancev je prihajal do izčrpnih poročil o dogodkih v neposredni bližini in po Evropi.

Glede verske opredelitve Sandalja avtor poudarja, da je versko pripadnost Sandalja težko ugotoviti, ker je situacija verskega življenja v takratni Bosni zelo zapletena. Čeprav je krščansko opredeljevanje bilo sestavni del srednjeveškega duhovnega izražanja, je bil Sandalj "Crkvi bosenski" verjetno naklonjen. Preko treh zakonov, je bil preko žena povezan tudi z verami svojih žena (pravoslavljem in katolištvom).

Sandalju Hraniću je uspelo ohraniti in razširiti posest plemiške rodbine Kosać. Tako je svojemu nasledniku hercegu Stjepanu Vukčiću zagotovil boljše izhodišče kot ga je imel sam. Njegov naslednik je lahko nadaljeval uspešno politično in gospodarsko politiko in s tem povečal moč Kosać. Delo Esada Kurtovića je pomemben prispevek k proučevanju bosenske srednjeveške zgodovine in podlaga za nadaljnje raziskave.

Na koncu knjige je avtor dodal 5 prilog, v katerih so povzetki oziroma registri virov, pa tudi objave celotnega teksta dokumenta najdenega v Dubrovnške arhivu. Povzetek je v angleškem jeziku.

Knjiga je opremljena z obsežnim znanstvenim aparatom, izčrpno bibliografijo, tabelarnimi pregledi ter registrom osebnih in krajevnih imen.

Ignacij Voje